

De Toorts

Natuur in de stad

IVN Zuid-Kennemerland

NUMMER 88

Oktober 2012

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNEMERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. De naam symboliseert de fakkel waarmee de afdeling haar boodschap uitdraagt. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15.

Contactgegevens

Bestuur

Jany van Dijk (voorzitter), Heidi van der Marel (secretaris), Cor Vlot (penningmeester), Herm Zweerts (lid, ledenadministratie), Leen Parlevliet (lid, public relations)

Telefoon: 06 - 5570 5935

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.peningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: 19.83.08.728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Jan Saveur, 023 - 527 6896, m.saveur@planet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursieplanner Karin Obbink, karin.obbink@planet.nl

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman anneke.wegman@nmch.nl

Kinderen Frank Jansen, 023 - 529 0984, ivnzk.kinderen@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk, 023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Promoteam vacature

Toorts Jonne Misset, 023 - 527 4950, ivnzk.toorts@gmail.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een email of een sms)

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, sietse_hennie@hotmail.com

Mediacontacten Margot Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Materialen Leo v/d Brugge, 023 - 526 1584

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
Fijn IVN'er te zijn	3
Meidoorn	3
Van het bestuur	4
Tuin voor de buurt	4
Roofvogelexcursie	5
Meer meidoorn	5
Wilgen knotten	6
32 Mensen sterk	6
Onderzoek naar duurzaamheid	7
Zwerfafval	7
Insectenhôtels	8
Werkgroep duurzame Leefomgeving	9
Buurtvergroening	9
Verslag ledendag	10
Bezorging Toorts	11
Favoriete natuur Wim Swinkels	12
Mussen en paardenvijgen	13
Straatje om	14
Werkgroep Promotie	15
Activiteitenoverzicht	15
Fotopagina	16

Colofon De Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Bertine Hagmeijer, Linda Hartgring, Theo Litjens en Jonne Misset

Bijdragen van: Jany van Dijk, Yneke Bettink, Berna van Baarsen, Piet Paree, Bart Oud, Tanja van der Hoorn, Cees Timmermans

Foto voorkant: 'Web in Beeld' van Linda Hartgring

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half februari 2013 uit.
Kopij hiervoor kunt u vóór 1 januari 2013 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

VAN DE REDACTIE

In dit nummer van De Toorts richten we onze aandacht op de stadsnatuur. Als je mensen naar hun favoriete natuur vraagt, noemen ze altijd een van de grotere natuurgebieden in de regio. Maar er is ook natuur in uw directe omgeving, je moet er alleen oog voor hebben. Je kunt het je nu niet meer voorstellen, maar onze afdeling is ooit gestart met excursies in de parken in en rond Haarlem!

Ook in deze Toorts kondigen wij een nieuw redactielid aan: Linda Hartgring. Ze heeft al hard meegewerkt aan de vorige Toorts (en overigens ook aan deze!) Linda heeft ervaring in het ontwerpen van websites en werken met social media. Ze heeft altijd geschilderd, getekend en gefotografeerd. Op dit moment is ze actief met haar Casa Linda Blog. Zelf zegt ze er dit over: "Ik blog vanuit verwondering over de natuur, de duinen, wandelen, fotografie, en andere zaken die voorbijkomen en mij raken."

Linda is een enthousiast redactielid die snel zaken oppikt en nu al volwaardig in de redactie meedraait.

Tot slot een aanloopje naar de volgende uitgave van het voorjaar van 2013. Een groepje van drie cursisten van de Natuurgidsencursus wil voor hun eindopdracht onderzoeken hoe IVN'ers aankijken tegen het begrip duurzaamheid en wat dat betekent voor hun dagelijks leven. Het is de bedoeling dat u uw medewerking verleent en daarom informeren zij u in dit nummer over hun kleinschalige onderzoek. In de volgende uitgave van De Toorts kunt u dan de resultaten lezen.

Zoals altijd wensen wij u veel leesplezier en schroomt u niet te reageren op hetgeen u leest, wij zijn altijd blij met reacties van lezers.

Jonne Misset

Daarom is het fijn IVN'er te zijn

Door de telefoon heen voel ik het enthousiasme van Jany van Dijk voor het IVN Zuid-Kennemerland. "Ik ben gek op de natuur en bewonder de gidsen van het IVN, die mensen enthousiast maken voor onze natuur. Ik voel me bij het IVN thuis omdat de verenigingsleden niet drammerig zijn, niet op de barricades staan. Nee, het IVN-ZK komt op voor de natuur via voorlichting en overleg. Ik vind het leuk vergaderingen te leiden, in het bestuur te zitten, knopen door te hakken. Natuurlijk kun je het nooit iedereen naar de zin maken, maar met hulp van de deskundigen van het IVN-ZK, die ik regelmatig raadpleeg, probeer ik als voorzitter van het bestuur de vereniging te leiden.

Na een excursie over stinzenplanten op Huize Manpad meldde ik mij als lid bij het IVN. Toen mij gevraagd werd waar mijn interesses lagen, vertelde ik dat ik een vergadertijger, regelneef, organisator ben. Dat kwam goed uit, want er was een vacature in het bestuur. Ik draaide al snel mee en na driekwart jaar werd ik officieel bestuurslid. Nu ben ik al weer zes jaar voorzitter, en daarmee komt op de komende Algemene Ledenvergadering een einde aan mijn bestuursperiode.

Ik vind het hartverwarmend wat al die vrijwilligers samen doen, en al is niet iedereen het altijd met de ander eens en kunnen er heftige discussies zijn, ieder is bezig voor de vereniging en niet voor zichzelf. Als voorzitter probeer ik dat alles in goede banen te leiden."

"Deze foto is symbolisch. Hij is genomen toen wij met ons kleinkind in de duinen wandelden. Je kunt niet vroeg genoeg beginnen kinderen liefde voor de natuur bij te brengen. De duinen zijn mijn favoriete wandelgebied, vooral de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het kan er zo stil zijn, er is zoveel te zien. Dus gaan wij graag naar de duinen." Ja, Jany is eerst natuurliefhebber en daarna voorzitter en zo wil ze graag gezien worden.

Tekst: Marisca van der Eem

Foto: Jany van Dijk

Crataegus, meidoorn, haagdoorn

Familie der roosachtigen, Rosaceae

Deze plant, struik of boom, heeft doorns en bloeit in mei: de meidoorn. Zo gemakkelijk is de naamgeving vaak. De roomwitte (heel soms roze) bloemen van deze inheemse struik staan in tuilen, en geuren enigszins wee zoet. Het witte bruidskleed van de natuur in mei danken we mede aan de meidoornbloesem. In Nederland kennen we drie soorten meidoorn, de meest voorkomende is de eenstijlige meidoorn: *Crataegus monogyna*. Zie ook p.4, 5 en 13.

Tekst: Yneke Bettink

Het IVN-ZK, samen met Platform Haarlem Groener, op de Duurzame Markt Haarlem op 2 september 2012. *Foto: Anne Nicolai*

Van het bestuur INSPIRATIE

De afgelopen maanden werd als altijd druk heen-en-weer gemaaid over allerlei natuurzaken. Dat doen we als bestuur graag met jullie, leden van ons eigen IVN-ZK. Discussies, meningen, vermaningen en suggesties voor acties komen dagelijks bij ons langs. Het bestuur blijft door jullie betrokkenheid geïnspireerd en het houdt ons scherp. We proberen zo goed mogelijk, naar eer en geweten, te handelen. Soms proberen we zelf actie te nemen, soms vragen we medewerking van één van jullie.

De werkgroep Natuurgidsencursus is in volle gang met de cursisten om alle projecten te realiseren. Gelukkig verschijnen er steeds meer artikelen in de media over onze excursies. De vrijwilligers die zich met publiciteit bezig houden zijn bij elkaar geweest om te bespreken hoe we de publiciteit kunnen verbeteren, en hoe we de werkzaamheden beter op elkaar kunnen afstemmen. Binnenkort horen jullie daar meer over.

De werkgroep Natuurbelangen is ondertussen samengegaan met de werkgroep Milieu, de nieuwe naam is werk-

groep Duurzame Leefomgeving. We wensen de zeer actieve werkgroepleden veel succes toe. Zij houden zich onder andere bezig met de ontwikkelingen rond het fietspad en het reproduct in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Verder zijn er plannen in ontwikkeling voor een vakantiepark bij Fort Benoorden Spaarndam. Deze plannen baren het IVN zorgen, maar we zijn er in ieder geval wel bij betrokken.

Alle andere, niet genoemde actievelingen onder jullie doen flink mee bij het organiseren van leuke en leerzame excursies en evenementen voor de inwoners van Zuid-Kennemerland. Wat een inspirerende mensen hebben we toch bij IVN-ZK!

Eind augustus was ik in de Oostvaardersplassen, om na een paar maanden gedwongen rust weer eens een klein stukje te wandelen. Het was er bijna stil, bijna: op de achtergrond waren passerende treinen te horen, vliegtuigen bromden in de lucht, auto's van de A6 waren goed te horen. En dat in zo'n uitgestrekt gebied! De runderen, paarden, herten en konijnen hadden hier zichtbaar minder last van dan

ikzelf, de mens. Prachtig bloeiend koolzaad, schitterende vergezichten, intieme poeltjes gaven me nét niet het gevoel dat ik 'thuis' was... Geef mij dan toch maar de duinen van Zuid-Kennemerland, onder de rook van Schiphol en Haarlem. Als de wind in onze duinen van de juiste kant komt, is het echt hé-le-maal stil. Ga het maar proberen: ga eens van het pad af, want dat mag in de Amsterdamse Waterleidingduinen, loop een stukje verder, zoek een pannetje en vlij je in het lauwe zand. Een damhert sluipt naderbij voor dat ene lekkere berkenblaadje, een minipadje springt naar zijn geboortepoeltje, een zandhagedis knispert tussen de blaadjes, ontelbare en onnoembare vogels kwinkeleren, gakken, kwaken, en tussen ossentong en slangekruid zoemen hommels. Je waant je even, heel even, in het paradijs. Heerlijk, ontladen om weer op te laden.

Laten we vooral doorgaan met zuinig zijn op die momenten en laten we vooral doorgaan met onze strijd om de natuur om ons heen zo te houden!

Ik wens jullie allen veel inspiratie.

Bestuur IVN-ZK

Jany van Dijk, voorzitter

Meidoorn

Illustratie: Cecilia Fitzsimons, in Snel-zoek natuurgids 'Eetbare planten'

Een tuin voor in de buurt

Een buurtuin is een ruimte in de stad die geschikt is gemaakt als ontmoetingsplek voor buurtbewoners. Zij maken er een tuin die voor de hele buurt toegankelijk is en beheren die zelf. Door vaak ellenlange procedures blijven terreinen in de stad vaak braak liggen en een buurtuin is hier een mooie oplossing voor. Door de tijdelijkheid zorgt het steeds op wisselende plekken voor meer groen in de stad. Een goedkope oplossing die nauwelijks procedures vergt, kan zo zorgen voor meer samenhang in de buurt.

In het voorjaar is er een boekje over verschenen. Het beschrijft de geschiedenis van de buurtuinen in Frankrijk en de Verenigde Staten en de eerste toepassingen in Nederland. Ook gaat men in op de spelregels, geeft een voorbeeldcontract en gaat in op de juridische inbedding van buurtuinen. Het boekje wordt afgesloten met voorbeelden van buurtuinen en hun vele mogelijkheden.

Jonkhof, Phillipa en Visschedijk: BUURTUIN..! Leren van de jardins partagés* in Frankrijk. Een PDF van het boek is te downloaden op: <http://edepot.wur.nl/194852>

* Jardins partagés zijn gemeenschappelijke tuinen. Naast Frankrijk bestaan ze ook in de V.S.

INKOPPERTJES IN DE INLAAGPOLDER

Zondag 9 september, terras Zorgvrij, stralend weer. Achttien deelnemers, drie gidsen en evenzovele fietsen, extra verrekijkers en drie telescopen. Ingrediënten voor een excursie die bijna niet meer stuk kan: roofvogels kijken in Spaarnwoude.

In twee groepen vertrekken we naar Fort Zuid en van daar naar het Landje van Gruijters. Elke groep maakt zijn eigen lus en zo kan het voorkomen dat je, vogels spottend op het water, de andere groep in de kijker krijgt.

Roofvogels spotten op het water? zult u zich afvragen. Nee, maar een IVN-excursie heeft vaak een brede opzet. We kijken naar vogels, begroeiing en libellen en praten over het Recreatieschap, over het Landal-vakantiepark dat daar tóch komt en over het desastreuze beleid van staatssecretaris Bleker. Maar, het moet gezegd: zodra iemand maar een roofvogel in het oog of de kijker krijgt, verstomt het gesprek en richt iedereen zijn kijker.

Onze gidsen Eric van Bakel en Marianne van Ginhoven leren ons niet alleen veel over het herkennen van roofvogels, hun leefgebied en hun gedrag, ook leer je wat te doen als je een vogel ziet en je bent met een groep. Op de onvermijdelijke vraag *waar?* geef je nooit als antwoord *daar!*, aldus Eric, zelfs niet als dat begeleid wordt met een wijzende vinger. Geef zo nauwkeurig mogelijk aanwijzingen, gebruikmakend van lichtmasten, solitaire bomen of een hek, want elk groepslid wil die vogel ook zo snel mogelijk zien. “Recht voor je zie je een boom, rechts daarvan een hek en op de linkerpaal zit ie.” En ‘ie’ is dan meestal een buizerd, die net zo lief op een paaltje zit als door de lucht cirkelt. En dan natuurlijk de twee G’s: geluk en geduld. Van je fiets stappen en kijken, liefst met de verrekijker. Zie je niets ... blijf kijken en opeens zie je heel hoog iets zweven. Blijf kijken als je een torenvalk biddend in de lucht ziet hangen, want er komt een moment dat hij naar beneden duikt. Dan weet je of hij een prooi heeft of een misser maakt. Zo hebben wij tot tweemaal toe een torenvalk een muis zien vangen. Hij zoekt daarna een rustig plekje op, meestal op een hoge post, om het beestje meteen ruwweg uit elkaar te trekken. Dat is prachtig te volgen met de telescoop, maar veel tijd om die in te stellen krijg je niet: grote brokken, gauw klaar.

Eric heeft het over de inkoppertjes van de Inlaagpolder, want daar zijn we intussen met de fiets beland. Hij doelt op de buizerd en de torenvalk, die je daar eigenlijk altijd zult zien.

Doorfietsend naar de Houtrakkerbeemden zien we tot onze grote verrassing een kolonie van wel twintig lepelaars. Nederland is een van de weinige Europese landen waar deze langsnavel broedt.

Voor mij eindigt de fietsexcursie hier. Ik krijg last van de warmte en de beide gidsen fietsen onvermoeibaar door mijn tijdschema heen. Ik peddel rustig door de polder naar huis en bedenk dat

het toch altijd weer genieten is zo’n excursie. Ik hoop dat ik dat gevoel kan overbrengen en dat u ook een keertje meegaat.

Tekst en foto’s: Jonne Misset

Meidoorn folklore

“Schoon lieveken, waar waarde gij den eersten meiennacht, dat gij mij geenen mei en bracht? ...” Dit aloude, verhalende liefdeslied loopt verrassend af en is zéér leerzaam. Op het gebied van folklore is er over de meidoorn veel bewaard gebleven. Vooral in het Engelse taalgebied (Ierland en Schotland) is veel te vinden, bijvoorbeeld dit rijmpje: “The hawthorn (=meidoorn) bush with seats beneath the shade, for talking age and whispering lovers made”.

Bij de Romeinen was de meidoorn gewijd aan een van hun goden. De godin Cardia beschermde huisdrempels. Een rookoffer of deurversiering, gemaakt met behulp van een meidoorntak, dient om kwade geesten tegen te houden en te verjagen. Dit gebruik bestond in diverse variaties en vele culturen.

Meidoorn in geneeskunst en keuken

Het lijkt erop dat de bijzondere, breed inzetbare geneeskraft van de meidoorn pas ná alle heidense gebruiken werd ontdekt, hoewel bestanddelen van plantaardig materiaal ook toen nog niet gescheiden werden, of bekend waren. Er bestaan tegenwoordig ruim honderd middelen voor hart- en bloedsomloop waarin meidoorn verwerkt is: Crataegus. De plant kan bloeddrukregulerend werken, en helpen tegen bloedingen en ontstekingen in de mond- en keelholte. Men moet dan gorgelen met een aftreksel van blad en bessen. Een belangrijke werking is ook die tegen verschijnselen van algehele vermoeidheid en uitputting.

Meidoornblaadjes zijn bijzonder in een bieten- of aardappelsalade. Van de bessen kan men met citroen, water en suiker een gelei maken. In India worden de bomen speciaal gekweekt voor de bessen, waar men een soort wijn van maakt.

OUDERWETS WILGEN KNOTTEN

Elke keer proberen we in De Toorts een activiteit extra aandacht te geven. We vertellen waarom de activiteit leuk is, of bijzonder. Dit keer vestigen wij uw aandacht op de Natuurwerkdag van zaterdag 3 november, die gehouden wordt in het kader van de Landelijke Natuurwerkdag 2012.

Marc van Schie organiseert de IVN-natuurwerkdagen en verklaart dat iedereen zich bij hem lekker in de natuur kan uitleven en onder begeleiding aan de slag kan.

De redactie vond deze activiteit prima passen in haar thema 'natuur in de stad', want Marc gaat met zijn vrijwilligers weer eens ouderwets wilgen knotten aan het Spaarne. Nabij het jaagpad dat in Schalkwijk langs het Spaarne loopt, heeft het IVN al ruim tien jaar een wilgen-adoptieproject. Daar wordt er die zaterdag gewerkt.

Marc legt graag uit waarom het belangrijk is dat de wilgen geknot worden. Wilgenhout rot makkelijk, zegt hij, waardoor er holtes ontstaan. Die worden bijvoorbeeld gebruikt door vogels, muizen en insecten als broed- of rustplaats, of om te overwinteren. Soms groeit er een compleet 'bos' in de boom, aldus Marc. Je treft er bijvoorbeeld vlier, liguster, fluitenkruid en varens aan. Om dit allemaal in stand te houden, moet er van tijd tot tijd geknot worden.

Werk dit keer eens mee zo'n dag, u zult er geen spijt van krijgen. Begeleiding is aanwezig, gereedschappen zijn er ook en de harde werkers worden getraakteerd op vlai. De werkdag duurt tot 15.30 uur.

Zelf meenemen: werkkleding, laarzen, koffie of thee en een lunchpakket. Deelname is gratis, u moet zich wel opgeven via www.ivn.nl/zuidkennemerland > agenda > jaarprogramma (helemaal onderaan de activiteit kunt u zich opgeven. Let op: deze activiteit is niet bedoeld voor kinderen). Verzamelen om 9.30 uur bij de houtzaagmolen De Eenhoorn aan de Zuid-Schalkwijkerweg. Te bereiken via de Belgiëlaan, aan het einde bij het Spaarne linksaf, en stop bij de molen.

Tekst: Jonne Misset. Foto: Niels Brevé

32 MENSEN STERK

32 mensen sterk. Dat is de jongste lichte van de IVN-natuurgidsencursus. Bijna net zoveel vrouwen als mannen, zowel jong als wat ouder. Hoewel de groep kleurrijker had mogen zijn (een aandachtspunt voor toekomstige werving en selectie), is er flinke variatie in invalshoeken en achtergronden. De groep herbergt onder meer vogelaars, biologen, (oud-) docenten, psychologen en pedagogen, methodologen, (computer-) technici en financieel experts, musici, managers, bomenkenners en andere botanisten. Inmiddels zijn er 40 weken voorbij, waarin om de week een binnenles en een buitenles is gegeven, begeleid door dé kenners in het veld, en doorspekt met huiswerk- en veldopdrachten. De 5-minutenpraatjes vormen de rode draad in het geheel en bieden, in overeenstemming met de brede schakering van de groep, een verrassend aanbod aan informatie, uiteenlopend van kale jonkers tot Sint-Jansfeest en bosuilen.

De eerste helft van de cursus is afgesloten met een wervelend weekend op Texel, waarbij de herinnering aan school onontkoombaar was: gescheiden slaapzalen, lange eettafels en samen afwassen...

Ver kijken tijdens het Texelweekend.

Tijdens een verkennende fietstocht over Texel.

Troep Trimmen

Houdt u van trimmen in de natuur? Of houdt u niet van trimmen maar moet u eigenlijk meer bewegen? Overweeg dan eens *Troep Trimmen*, troep opruimen als work-out. Leuk om met een groepje te doen. Hoe dat gaat? Ga naar www.bri-energy.nl/troeptrimmen, daar wordt het uitgelegd.

Zelfs de Bonte Avond ontbrak niet. Er is veel gelachen en zoals een begeleider opmerkte: de groep is nog hechter geworden. Mooi toch, zo'n groepsproces. Het was een leerzaam, enerverend en onvergetelijk samenzijn, waarbij niet vergeten werd dat de Natuur net als de Liefde door de maag gaat (waarvoor nogmaals hulde aan de kokkinnen en organisatoren!). Na de zomer volgt deel 2 van de cursus. We houden u op de hoogte.

Tekst: Berna van Baarsen
Foto's: Petra Burmann

Larvenhuidjes van libellen

Op de afsluitende avond van het libellenseizoen verzorgt de KNNV afdeling Haarlem hierover een lezing voor haar leden en belangstellende IVN-leden. De lezing wordt gehouden door Dick Groenendijk, een van de auteurs van de Fotogids 'Larvenhuidjes van libellen'.

Lezing op dinsdag 23 oktober
NME Ter Kleef, Kleverlaan 9
Haarlem-Noord
Aanvang 20:15 uur. Sluiting circa 22:00 uur
Informatie: 023 - 528 90 09

Duurzaamheid, hoe ben je ermee bezig ?

Recent heeft het IVN besloten om haar naam te veranderen van Instituut voor natuur- en milieueducatie naar Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid. Waarom heeft het IVN dat gedaan? Wat betekent duurzaamheid eigenlijk?

In de Natuurgidsencursus 2011-2013 is duurzaamheid in algemene zin behandeld. We hebben gesproken over ontbossing, overbevissing, zwerfafval, opwarming van de aarde en uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Dit vraagt in toenemende mate om een duurzame levenshouding, was de conclusie.

De commissie Brundtland heeft in 1987 een rapport geschreven waarin zij tot een definitie van duurzaamheid komt. Wij houden deze definitie aan als uitgangspunt. De essentie van duurzaamheid is dat de hulpbronnen van de aarde gebruikt dienen te worden zonder deze voor toekomstige generaties uit te putten. In het ideale geval moeten mensen leven en werken met respect voor de natuurlijke omgeving en moeten zij een evenwicht vinden tussen economische, ecologische en sociale belangen.

Wij, Bart Oud, Berna van Baarsen en Piet Paree, willen nu een stap verder zetten. Wij willen onderzoeken wat de rol van het IVN is als we het over duurzaamheid hebben.

Wat betekent duurzaamheid voor het IVN Zuid-Kennemerland als organisatie en wat betekent het voor haar individuele leden? Hoe draagt de organisatie duurzaamheid uit? Wat zijn de opvattingen van leden over duurzaamheid en welke invloed heeft dat op hun dagelijks leven?

We hebben onze vragen aan het bestuur van het IVN en de redactie van De Toorts voorgelegd. Zij delen onze nieuwsgierigheid naar het begrip duurzaamheid en hoe het IVN en haar leden hierover denken. Wij hebben dan ook toestemming gekregen om in het kader van onze stageopdracht van de Natuurgidsencursus, de leden van het IVN te benaderen met onze vragen. We hebben deze aankondiging hier geplaatst om u als lid van het IVN over onze plannen te informeren.

Wij willen u in de maanden oktober en november telefonisch een aantal vragen stellen, uiteraard op vrijwillige basis. In overleg met het bestuur is besloten dat de selectie van de leden op een willekeurige en anonieme wijze tot stand komt. Onze resultaten worden gepresenteerd in de februari-Toorts. Wij hopen dat wij uw interesse hebben gewekt en dat u bereid bent om in de komende maanden onze vragen te beantwoorden.

Alvast bedankt!

Tekst: Berna van Baarsen, Bart Oud en Piet Paree

ZWERFAFVAL, lopen we eraan voorbij of staan we erbij stil.

Zwerfafval kom je overal tegen! Helaas ook in de natuur en dus ook tijdens de IVN-excursies. Alle IVN-gidsen geven er al vanuit hun eigen verantwoordelijkheidsgevoel op hun manier aandacht aan tijdens de excursies. Velen hebben attributen om afval te verzamelen bij zich, en geven hiermee het goede voorbeeld.

Binnen de diverse afdelingen wordt al jaren gesproken over zwerfafval en wat er aan te doen is; het is nu tijd om het handen en voeten te geven.

Drie IVN-gidsen in opleiding (Jannie Eijfferts, Martin Ettema en Tanja van der Hoorn) hebben als praktijkopdracht gekozen voor het onder de aandacht brengen van het fenomeen zwerfafval, onder bezielende begeleiding van Nico Wisse.

Ze werken aan een informatieboekje en zoekkaart die elke gids (of wandelaar) interessante feiten geeft over tegengekomen zwerfafval. Die feiten kunnen bestaan uit hoe lang een bepaald stuk afval er over doet om te vergaan, welk specifiek gevaar het oplevert voor flora, fauna en mensen, of welke storende elementen er zijn als men van de omgeving probeert te genieten. Natuurlijk wil het IVN niet moraliserend bezig zijn, maar wat het IVN wel wil, is te laten zien dat ook wij niet voorbij lopen aan zwerfafval.

Tekst: Tanja van der Hoorn

Foto's: Piet Paree

INSECTENHOTELS: wat zit erin en wat doen ze daar?

Mijn favoriete insectenhotel staat in de Stadskweektuin, levensgroot en verscholen tussen het groen. Daardoor geïnspireerd heb ik een oude, houten plantenbak volgepropt met dennenappels, takken, riet en rommel uit de tuin.

Insectenhotel in de Stadskweektuinen van Haarlem.

Een insectenhotel trekt van alles aan: spinnen, oorwurmen, slakken, lieveheersbeestjes, vlinders, wilde bijen. Sommige soorten gebruiken het hotel om te schuilen of te overwinteren, andere gebruiken het als nestruimte. Het is niet alleen een kijkkast voor ons plezier, de insecten doen ook nuttig werk: ze eten luizen, ruimen afval op, en zorgen voor bestuiving. Belangrijke bewoners zijn wilde, of solitaire bijen. Die vormen geen volk (staat) zoals honingbijen, maar doen alles alleen.

Deze kast hangt in Thijssse's Hof, tegen de achterkant van het pannenkoekenhuis aan.

Speciaal voor hen kocht ik op de jaarlijkse voorjaarsmarkt van de Stadskweektuin een bijennestkast van Stichting De Boei uit Vlaardingen (ook te koop bij De Zandwaaijer). De zijkant kan open, zodat je kunt zien wat er in de plastic buisjes gebeurt. Het vrouwtje stopt achter in de buis stuifmeel, waar ze een eitje op legt.

Binnenkant van een bijenkast.

Dan metselt ze een tussenwandje, maakt een volgende cel met daarin stuifmeel en een eitje, en herhaalt dat tot de voorste cel: daarin legt ze een onbevucht eitje bij het stuifmeel. Ik had het geluk te zien hoe de bij tot slot de uitgang dichtmetselde.

De larven die uit de eitjes komen eten van het stuifmeel, en als dat op is verpoppen ze zich, om uiteindelijk een volwassen bij te worden. Het proces duurt een aantal maanden.

Klein insectenhotel Stadskweektuinen.

Insectenhôtels ter inspiratie

Stadskweektuin NME Ter Kleef, Kleverlaan 9, 2023 LC Haarlem www.haarlem.nl/haarlem-a-z/natuur-nme/stadskweektuin
Landje van De Boer, Bloemendaalseweg 183, 2051 GA Overveen (vrijdagochtend en zondagmiddag open) www.landjevandeboer.nl

Zelf een insectenhotel maken: www.permacultuurnederland.org (zoek op 'beestjstoren')

De bijen overwinteren als pop of als volwassen bij, afhankelijk van de soort. In het voorjaar komen eerst de mannetjes naar buiten, zij kwamen uit de onbevuchte eitjes. Bij de uitgang wachten ze de vrouwtjes op, om ze meteen te bevruchten.

Solitaire bijen zijn betere bestuivers dan honingbijen, omdat ze vooral stuifmeel verzamelen. Honingbijen hebben het meer op nectar voorzien. Deze bijen hebben een vliegbereik van wel drie kilometer, terwijl solitaire bijen meestal binnen een straal van enkele tientallen meters blijven. Zij komen niet verder dan je eigen achtertuin! Je helpt ze niet alleen met een insectenhotel, maar ook met een vol seizoen bloeiende planten. Maak nu een goed begin door voorjaarsbollen te planten.

Tekst en foto's: Linda Hartgring

Insectenhôtels en bijenkast op het Landje van de Boer in Overveen.

Bronnen:

Wikipedia: nl.wikipedia.org/wiki/Insectenhotel

Insectenhotel

Jaar van de bij: www.jaarvandebij.nl

Universiteit Gent:

www.solitairebijen.ugent.be

Solitaire bijen en hun relatie met planten én met elkaar / Jan Jaap Boehlé, in Tijdschrift Oase, winter 2006: www.stichtingoase.nl

Gedicht geschreven door Ellewiene Wijs. Foto: Bertine Hagmeyer

WERKGROEP DUUR- ZAME LEEFOMGEVING interview: Anne Nicolai

Op mijn vraag wat 'duurzame leefomgeving' precies inhoudt, vertelt Anne dat de werkgroep actief is op het grensgebied van de natuur en menselijke samenleving. Door menselijke activiteiten staat de natuur onder druk, en de werkgroep wil binnen het IVN-ZK hiervoor aandacht vragen. Daarnaast laat het beheer van de natuur in de stad vaak te wensen over. "Wij vinden dat de natuur in de stad ook ecologisch beheerd moet worden. Onze doelstellingen zijn onlangs op de nieuwe website van het IVN-ZK geplaatst."

Wat verstaan jullie precies onder 'duurzaamheid'?

"Wij gaan uit van de definitie van de VN-commissie Brundtland in 1987 en die luidt: Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van de huidige generatie mensen, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoefte te voorzien in gevaar te brengen." Ik krijg de tip dit eens op Internet na te lezen en die geef ik bij dezen door aan onze lezers.

Hoe groot is jullie groep en hoe lang bestaat die al?

"We zijn nu met z'n drieën: Hans Kerkhoff, Ronald van Zon en ik. Uitbreiding van het aantal werkgroepsleden zou echter fijn zijn. Deze werkgroep bestaat nu tweeënhalf jaar. De huidige werkgroep is een samengaan van de werkgroep Natuurbelangen (die Hans in zijn eentje deed) en de werkgroep Milieu, die is voortgekomen uit de op een na laatste gidsencursus."

Wat zijn jullie nabije en verre doelen?

"Hans en ik zijn nu bezig met concrete doelen zoals het project 'Vergroening van de Slachthuisbuurt' in Haarlem (zie bericht in groen kader). Dat sluit aan op 'Groen Dichterbij', het landelijke IVN-project voor wijkvergroening (zie www.groendichterbij.nl). Er is al overleg gaande met de Wijkraad, de buurtregisseur en het opbouwwerk. Het project is enthousiast ontvangen, en wij zouden nog wel wat mensen uit onze vereniging erbij kunnen gebruiken. Wij zien graag dat wijkparkjes meer ecologische waarde krijgen, we

gaan bewoners stimuleren om geveltuintjes aan te leggen en in de eigen tuinen een grotere variatie aan planten te ontwikkelen, zodat er meer natuurlijk evenwicht ontstaat.

Een tweede project is het maken van zoekkaarten over afval en de nadelige gevolgen daarvan voor de natuur. Onze IVN-gidsen kunnen die op hun excursies dan gebruiken. Om een voorbeeld te noemen: langs de zee-reep ligt allerlei kunststof en plastic afval. Hoe lang duurt de afbraak daarvan en wat zijn de nadelige gevolgen

voor het leven in zee (zie foto) ?

Daarnaast is er geregeld overleg met beleidsambtenaren (over wijkontwikkeling, et cetera). Dus eigenlijk wordt er doorlopend genetwerkt, en als je ervan houdt is dit vooral ook het leuke van onze werkgroep. Onze wens voor over een aantal jaren is dat het IVN blijvend meer aandacht schenkt aan de duurzame leefomgeving, zodat er naast aandacht voor de 'mooie grote' natuur ook aandacht ontstaat voor de manieren waarop de natuur onder druk staat van de menselijke samenleving. Hierbij is een kritische houding naar politiek en gemeentelijk milieubeleid belangrijk, zonder daarbij op de barricades te klimmen."

Werken jullie met andere groepen samen binnen en buiten het IVN?

"Jazeker. Ik ben zelf ook lid van 'Platform Haarlem Groener', een nieuwe organisatie die tot doel heeft de stad te vergroenen. Het Platform Haarlem Groener is een verbindende schakel binnen Haarlem tussen een groot aantal groepen die met dit onderwerp bezig zijn. Actieve werkgroepen zijn bezig in het Rozenprieel en Parkwijk. Een van de dingen die wij ook willen activeren is stadslandbouw. Wij willen de mensen bewust maken dat voedsel uit de natuur komt, en door dit in de directe leefomgeving te laten zien, willen we mensen stimuleren om hierin actief te zijn. Het landelijk IVN bestaat hier ook de nodige aandacht

aan.

Zo organiseert IVN Zuid- en Noord-Holland op 9 september een Inspiratiedag Duurzaam Voedsel op boerderij Buitenverwachting te Hoogmade.

IVN-ZK-leden die interesse hebben in (of bij willen dragen aan) het werk van de werkgroep Duurzame Leefomgeving worden van harte uitgenodigd een mail te sturen naar ivnzk.duurzaam@gmail.com of te bellen met Anne Nicolai (06-22256922) of Hans Kerkhoff (023-5288577), tevens coördinator van de werkgroep.

Tekst en foto: Marisca van der Eem

Project Buurtvergroening. Doe je mee!

De Slachthuisbuurt is als projectwijk gekozen, vanwege het al aanwezige groen en de gemotiveerde buurtbewoners. De eerste stappen zijn hoopgevend: zowel de wijkraad van de slachthuisbuurt als de gemeente Haarlem heeft enthousiast gereageerd, en lijkt bereid om het project te steunen. Begin september houden we met vertegenwoordigers van hen een 'wijkshow'. Op basis van die rondgang kiezen we locaties waar het project kan worden opgestart. Verder is er subsidie aangevraagd bij IVN Nederland, dat samen met het Oranje Fonds een fonds heeft voor dit soort kansrijke projecten. We zoeken samenwerking met de basisschool Talenten, met het Opbouwwerk (Stichting Dock) en met de woningcorporaties die in de Slachthuisbuurt actief zijn. Dit project kan alleen slagen als de wijkbewoners erin willen participeren, en dat hangt ervan af of we het project duidelijk onder hun aandacht kunnen brengen.

Wij realiseren ons dat we, om het project succesvol op te zetten, assistentie moeten krijgen van enkele enthousiaste IVN'ers, zodat we met vier à vijf mensen zijn. **We zoeken dus nog drie enthousiastelingen gedurende de doorlooptijd van het project, die we op ongeveer een jaar schatten.** We vragen degenen die in een eventuele deelname aan de opstartfase van dit project geïnteresseerd zijn om contact met ons op te nemen:

Hans Kerkhoff:
jfkerkhoff@prettel.nl
Anne Nicolai:
mail@anne-nicolai.nl

WAD-ANDERS! Iedendag IVN-ZK 2012

Zaterdag 7 juli was de Iedendag van het IVN-ZK. 's Ochtends gaf een gids van Natuurmonumenten een rondleiding langs het Zwanenwater in Callantsoog. 's Middags werd het wad per schip verkend in een Mysterietocht.

Om kwart voor negen verzamelt een flink aantal IVN-leden zich bij Ter Kleef. Hans Kerkhoff en Yneke Bettink hebben vooraf een verdeling van de deelnemers over de verschillende auto's gemaakt, zodat we vlot op weg zijn richting Callantsoog.

Rond 10 uur zien we elkaar weer bij de ingang van het Zwanenwater. We worden opgewacht door twee vrijwilligers van Natuurmonumenten, die lekker in het zonnetje op een bankje zitten. Een paar IVN'ers zijn direct hiernaartoe gekomen en sluiten zich nu bij ons aan. De gidsen verdelen ons in twee groepen, met onze loopconditie als criterium.

Foto: Nico Slotboom

Omdat ik me bij de vlotte lopers heb gemeld, ga ik in mijn groep meteen een flinke helling op door de eikvarens en de kraaiheide. Onze gids start met korte informatie over de vorming van dit gebied met twee binnenmeren in de duinen.

Het eerste dat we van het water zien is een moerassige oever. We zijn waarschijnlijk de eerste bezoekers die ochtend. Een horde muggen bestormt ons, ze slaan onmiddellijk toe. Alleen flink doorlopen helpt om aan ze te ontsnappen.

Als we weer in een hoger deel van het gebied komen, verkennen we een paar stuifkuilen. De humuslaag aan de bovenkant van de kuil is goed zichtbaar. Ook de ligging van de kuil ten opzichte van de overheersende zuidwestenwind is duidelijk te zien.

In een laaggelegen duinpan komen we dophei en struikhei tegen. Met de al eerder geziene en geproefde kraaiheide hebben we de drie soorten hei van dit gebied in beeld gekregen. Ondertussen geven de graspiepers een demonstratie van hun vliegkunst als zingende parachutisten. Op een helling wijst onze gids ons op de dikke pollen rendiermos.

We bewonderen een paar mooie smidsen van de bonte specht in een groepje dennenbomen. De specht klemt in een spleet van de stam de dennenappel die hij van zijn zaadjes wil ontdoen. De grond ligt bezaaid met afgewerkte dennenappels. Onze jongste deelnemer Jip, de zoon van Marc Eriks, doet nog een dappere poging om niet uit een dennenboom te vallen. Als volgend pareltje in het gebied bezoeken we het echte watergebied. Het moeras aan de oever laat een prachtige begroeiing zien, met onder andere kale jonker, ratelaar, ogentroost, rietorchis en welriekende nachtorchis.

Tegen twaalf uur komen we de andere groep weer tegen, die op de verharde paden is gebleven. Samen lopen we nog langs de informatiestand van natuurmonumenten en zoeken dan, na een toiletronde, de auto's weer op. Onze chauffeurs leveren ons tegen één uur af op de Oostkade in Den Oever.

Daar ligt de Neptunus WR70 van Jan Heyligenberg. Met een groot deel van zijn familie zal hij ons meenemen op een mysterietocht over het wad. We starten bij prima weer en genieten in de zon van een kopje koffie en een broodje (we hebben geen idee wat er allemaal nog zal volgen). De schipper geeft informatie over het wadvissersgilde. Dat is een vereniging van kleinschalige vissers die waddenexcursies verzorgen en daarbij de beleving van het wad zo volledig mogelijk willen maken: varen, vogels kijken, zeehonden spotten, vissen, het wad onder je voeten voelen en vis proeven, alles in een.

Bij hoogwater varen we eerst langs de uitwateringssluizen van Den Oever. Alles is er nu rustig. We steken over naar een langgerekt eiland. Er is daar een groot aantal lepelaarnesten te zien.

Eerst denken we ook zilverreigers te zien, maar het zijn jonge lepelaars. Die hebben nog een kort donker snaveltje zonder lepel, vandaar de vergissing. We zien ook zwarte sterns vliegen. Ze zijn veel lichter gekleurd dan hun naam doet vermoeden. Sierlijk zijn ze zeker. Ons schip zet koers richting de zuidpunt van Texel. In deze richting gaat het net van schipper Jan overboord.

Het net is door hem zo uitgekiend dat het juist boven de bodem hangt en de grond alleen zo nu en dan aantipt. Daarbij is de kans het grootst om een doorsnede van het dierlijk leven op het wad te zien te krijgen, zonder de bodem om te woelen. Er komen naast veel strandkrabben ook platvisjes (schol, schar en tong), grondels, haring, makreel, puitaal, gul, zandspiering en de zeenaald in de verzamelbak.

Voor ze daar het loodje leggen worden ze door de IVN-ers weer overboord gezet. Ook zien we nog een blauwe haarkwal, een inktvisje en een zakpijp verschijnen.

Leuk om eens uit te zoeken wat een zakpijp is.

Tijdens het kijken naar al dit moois is er ook tijd om zo maar wat met elkaar te kletsen. Daarbij worden we door de bemanning voorzien van vers gerookte poot. Voor Bas zijn het er wel drie. Ondertussen is het water op het wad flink gezakt. Misschien is dit het juiste moment om het wad eens onder onze voeten te voelen. Een groepje kinderen van een zeilschip huppelt al over het wad.

Maar 'mysterie' van Mysterietocht slaat misschien ook wel op wat ons nog meer aan eten te wachten staat, want voor we het wad op kunnen moeten we nog wel even een tosti of een uitsmijter verorberen. Tegen de tijd dat we ons daar allemaal doorheen gewerkt heb-

ben is het weer omgeslagen. Er hebben zich wat buitjes ontwikkeld die onze boot rijkelijk besproeien. Daarbij blijkt er ook kans op onweer te zijn. Jammer, maar het voelen van het zand tussen onze tenen gaat niet door. We volgen de lijn van het IVN: 'het gaat altijd door, behalve bij onweer'.

Het aangepaste programma wordt nu: nog een trek maken met het net. Deze keer zijn het vooral platvisjes en krabben die boven water komen. We varen nu bij laagwater langs wat zandplaten. Daarbij laten de zeehonden zien dat dit hun gebied is om uit te rusten.

De steltlopers zijn druk bezig om hun eten uit de grond te peuteren. We zien grutto's, wulpen, tureluurs en nog veel meer. Ook de lepelaars zijn overgestoken voor een maaltijd. Het leukste is misschien nog wel een crèche van jonge bergeendjes begeleid door twee jongvolwassen exemplaren. Ondertussen kunnen wij ook nog genieten van een gehaktbal of een vegetarische burger. Hierna heeft zelfs Bas genoeg. Aan het eind van de tocht varen we nog een keer langs de spuiscuizen. Nu lijkt het wel een wildwaterbaan waar het verzamelde binnenwater door het hoogteverschil naar buiten op het wad wordt geloosd. Ik wist niet dat een vissersboot met de stroom mee zo snel kon draaien. We komen weer in het rustige water van de havenkom.

Sexcursie

Tijdens de Wadexcursie van de ledendag komt de schipper ineens met een mes aanzetten en zwaait ermee rond boven de bak met net gevangen vissen. Een paar mensen beginnen al verschrikt te gillen. Niet doodmaken! Vol spanning staan we te wachten wat er gaat gebeuren.

Even later staat iedereen hard te lachen. De schipper heeft namelijk heel andere bedoelingen met zijn mes. Hij klapt het achterlijf van een mannetjeskrab er vakkundig mee open en toont ons de twee penissen van meneer krab. Een lachsalvo volgt. De heren zijn even stil van dit educatieve nieuwsfeitje. Totdat er iemand roept: "ik wist niet dat wij op sexcursie gingen vandaag!"

Tekst: Esther van den Braak

Daar nemen we afscheid van schipper Jan en zijn bemanning. Na Hans en Yneke bedankt te hebben voor de prima organisatie van deze leuke dag, verdwijnen de IVN'ers weer groepsgewijs in de auto's voor de terugtocht naar Haarlem. Ik heb genoten.

Tekst: Cees Timmermans

Foto's: Esther van den Braak

Geen Toorts ontvangen?

In een vereniging als het IVN is het fijn als mensen een handje meehelpen. Onze afdeling heeft veel vrijwilligers, en dat zijn niet alleen maar gidsen! Er zijn veertig IVN'ers die driemaal per jaar zorgen dat u dit blad in uw bus krijgt; sommigen doen dat al meer dan tien jaar!

In juni kregen we enkele klachten over de bezorging. Niet elke bezorger zal onmiddellijk zijn wijkje gaan lopen. En we zijn maar al te blij dát ze het doen. De kern van de klacht ging echter over excursies die in De Toorts stonden en die al geweest waren. En daar kunnen we als redactie wel wat aan doen. We zorgen altijd voor een overlap in de activiteiten. Voordat een nieuwe Toorts uitkomt, kunt u in de 'oude' Toorts nog zien welke excursies er in de tussenliggende tijd zijn. We zullen daar voortaan extra op letten. Alleen voor deze Toorts is het wat moeilijker, omdat het nieuwe jaarprogramma gemaakt wordt als dit blad al bijna persklaar is.

Voor uw gemak nog even een overzicht; onze activiteiten vindt u:

- in De Toorts
- op onze website www.ivn.nl/zuidkennemerland
- in onze digitale nieuwsbrief (aanmelden via ivnzk.nieuwsbrief@gmail.com)
- in onze folder die op excursies wordt uitgedeeld

Heeft u geen internet, vraag dan een papieren overzicht aan via 06 413 887 89.

Tot slot: heeft u geen Toorts ontvangen? Mail naar sietse_hennie@hotmail.com of bel naar 023 – 5425205.

De redactie

DE FAVORIETE NATUURPLEK VAN WIM SWINKELS

Van tevoren waarschuwt hij dat hij niet een favoriete natuurplek heeft. Hij heeft wel een favoriet thema: natuur in de stad, of liever, de stad in de natuur. Tijdens onze wandeling laat Wim zien hoe de geschiedenis zichtbaar is in het natuurlandschap van de stad.

We starten bij het Bolwerk, achter het station van Haarlem. Daar begint ook de excursie 'natuur in de stad', die Wim samen met Ronald van Zon geeft.

Het Bolwerk was vroeger een vestingwal. De landschapsarchitect Zocher maakte er begin 19e eeuw een park van. Wim wijst naar de fietsbrug over het water, met een imposante treurwilg ernaast.

"Kijk, wat een mooi doorkijkje. Dat is typisch voor deze romantische Engelse landschapsstijl, net als de kronkelpaden. In die tijd werden veel landgoederen heringericht in Engelse stijl, maar vaak bleef de geometrische basis van de Franse stijl er doorheen schemeren. Dat zie je goed in wandelbos Groenendaal in Heemstede," vertelt hij, "dat heeft nog die lange, strakke zichtlijnen." Wim geeft ook excursies in Groenendaal, sinds zijn gidsencursus vijf jaar geleden. Verder geeft hij de fietsexcursies door Spaarnwoude, waarin geschiedenis en landschap ook het thema zijn.

Een stel halsbandparkieten komt schreeuwend overvliegen. "Exoten kunnen zich uitstekend handhaven, juist in de stad," vertelt Wim. "Dat vind ik mooi, dat aanpassingsvermogen van dieren en planten." Ik vraag hem hoe lang iets een exoot blijft voor we het als inheems beschouwen. Daar gaan wel wat generaties overheen, weet hij. "Neem de teunisbloem, dat is oorspronkelijk geen inheemse plant.

Ook de paardenkastanje is relatief laat in Nederland gekomen." Hij licht het toe: "De Nederlandse geschiedenis is traditioneel die van een handelsvolk: vanuit het buitenland brachten we aparte soorten mee terug. Het was ook nieuwsgierigheid om te zien of die uitheemse planten het hier gingen redden." Hij toont me ter illustratie een Amerikaanse paardenkastanje. Ik vind het blad er on-Amerikaans verfijnd uitzien, maar Wim vertelt dat hij grote, dikke vruchten krijgt, bijna niet als kastanje herkenbaar. Dit jaar zitten er jammer genoeg geen vruchten in, zoals bij meer bomen dit jaar, waarschijnlijk als gevolg van de felle, late vorst.

Voor we onder het spoor door lopen, de stad in, reikt Wim in een eikenboom. Hij trekt een tak naar beneden en laat me een verfrummelde eikel zien. "Dat is een knopergal," legt hij uit. "Die galwesp beleeft twee fasen: eerst in deze eikel. Als hij daar uitkomt, vliegt hij naar een moseik voor de volgende fase. Het bijzondere is dat de dichtstbijzijnde moseik een heel eind hier vandaan staat. Dwars door de stad heen kan dat wespje die boom toch vinden." Hij heeft hier bewondering voor: "De natuur kan zich blijkbaar redden, ondanks de complexiteit van die twee stadia." Hij loopt niet door de stad vanwege de natuur, maar hij bekijkt wel de stad met andere ogen: "Dat is de meerwaarde van die stadsexcursie, als je het mensen aanwijst, gaan zij ook anders naar de natuur in hun eigen omgeving kijken."

Wim pakt een kopie van een kaart uit 1880 erbij. Hij wijst op het stukje park waar we naartoe gelopen zijn, tussen het water van de Kinderhuissingel en het Kenaupark: "Zie je die slinger van het Bolwerk lopen? Die loopt hier door, dit hoort nog bij de oude vesting." We steken de Kinderhuisvest over. "Als ik één favoriete plek moet noemen, dan is het dat groepje moerascipressen daar," glimlacht hij.

"Het Kenaupark ligt in een kuil, het is hier vaak erg nat, en daarmee een natuurlijke plek voor deze bomen, die uit de moerasgebieden van Amerika komen." Ik merk op hoe zacht en verig de takken zijn. "Wat leuk dat je dat zegt!" roept hij. "Het is een naaldboom, niet wat je verwacht. De vruchtjes zijn ook apart," zegt hij, terwijl hij er eentje plukt en doormidden breekt. "Ruik maar." De geur is citrusachtig, lekker. "Dat is nou natuurbeleving: zien, ruiken en voelen," concludeert hij, terwijl hij zijn hand op de vezelige boombast legt.

We komen aan bij de Nieuwe Gracht. "Haarlem heeft hier een eigen microklimaat: kalkachtige cement, warmte, beschutting van stenen muren," vertelt Wim, "ideaal voor varens." In de kade-wand groeit steenbreekvaren, samen met muurvaren en tongvaren.

Bovenop langs de rand groeit muurpeper. Hij vertelt dat er honderden soorten wilde planten in de stad groeien, grofweg de helft van alle soorten in Nederland. Collega-gids Ok Overbeek bedacht hiervoor de term 'brutale planten', planten die overal steeds weer opkomen en zich handhaven in de stad. Langs de kade staat jacobskruiskruid vrolijk te bloeien, geflankeerd door bijvoet en grassen.

In een voeg vlak boven het water groeit leverkruid, oorspronkelijk een oeverplant. Richting Jansstraat groeien wilde bosaardbeitjes, helaas zonder vruchten nu. Vanuit de Jansstraat lopen we de Ceciliasteeg in. Ik waan me in een jungle, zo groen is het hier. Naast een grote hulst prijkt een Kaukasische berenklaauw, en de hoge muur van het gebouw ernaast is dichtgegroeid met wingerd en klimop.

MUSSEN EN PAARDENVIJGEN

Sommige jeugdherinneringen staan haarscherp in je geheugen gegrift. In de twintiger jaren van de vorige eeuw, toen er nog geen geregeld vrachtvervoer per vrachtauto gangbaar was, zag je vrijwel dagelijks paard en wagen voorbij komen. De gemeente waar ik in mijn jeugd jaren woonde had een aantal Belgische trekpaarden, van die trage, brave kolossen. Ze zorgden voor de transportdiensten, onder andere die voor het ophalen van het huisvuil. Het huisvuil werd in grote houten kisten aan de weg gezet. Ik vond het altijd een geweldige ervaring als eens in de week die grote gemeentewagen met de kolossale paarden voor ons huis stopte om de vuilniskist te legen. Maar ja, een paard heeft onder druk van de omstandigheden ook wel eens de behoefte om het inwendige te ontlasten. Dat gebeurde soms vlak voor ons huis, twee formi-

“Ontzettend leuk dat bewoners dat maar laten gaan,” vindt Wim. Op de hoek met de Morinnesteeg groeit een boom pal tegen de muur van een huis. Verderop links ligt een oase in de stad,

dabele hopen paardenvijgen. Na korte tijd, als de paarden waren weggesloft, kwam er een ander deel van de dierenwereld in actie. Ineens kwam als het ware uit het niets een mussenpaartje bij de paardenvijgen aangevlogen. Ze leken in vergelijking met de hopen keutels heel klein. Ze zouden zich hebben kunnen voelen als wij mensen tegenover de Mont Blanc, zij dus tegenover de Mont Brun.

Het is bekend, dat mussen alleseters zijn, ze zijn vooral gek op zaden en dus

de Wijngaardtuin, met paardenkastanjes en lindes. Door het gebladerte van een enorme eik kijk je op de Bavo. “Dit was de tuin van het klooster dat aan de andere kant gestaan heeft,” verklaart hij de verrassing. “Ik vind het vaak verbazingwekkend hoe de natuur zich manifesteert,” besluit hij, “en het geeft me voldoening te weten hoe het zo gekomen is.”

Tekst en foto's: Linda Hartgring

Foto varens: Ok Overbeek

Meidoornhagen

Meidoornhagen vormen een dicht, bijna ondoordringbaar struikgewas. Ze groeien gemakkelijk en zijn niet veeleisend. Met behulp van meidoornhagen beschermde men vroeger graven van gestorvenen en andere heilige plaatsen of bomen tegen heksen en dergelijk gespuis. Ecologisch gezien is de meidoornhaag nog steeds een prachtige bescherming. De diversiteit aan leven in meidoorns is enorm. Ten minste vijftig soorten vlinders, motjes en andere insecten hebben de meidoorn als waardplant, de Meidoorngalmug maakt er gebruik van, en korstmossen, blad- en levermossen tieren er welig op stam en takken. Enkele zwammen zijn afhankelijk van de meidoorn. Bessenetende vogels en zoogdieren zijn er blij mee, evenals hun eventuele predatoren. Zo'n haag neemt wel iets meer plaats in dan een hek of prikkeldraadje...

ook op haverkorrels. En die zaten er in de paardenvijgen volop, als rozijnen in een cake. Korte tijd later krioelde het van de mussen, jong en oud ijverig bezig een graantje mee te pikken. Tegen deze geconcentreerde aanval is zelfs een forse hoop vijgen niet bestand. Na verloop van tijd, na veel graven, pikken en eten, was de berg plat geworden, met als restant strootjes en vezeltjes en ander materiaal, dat voor de vogeltjes niet interessant was.

Ik heb het altijd iets wonderlijks in de natuur gevonden, dat de ene soort zich kan verlustigen in het afval van de andere. Zij moeten dan wel overal 'sch...' aan hebben.

Tekst: Theo Litjens

Foto: www.geheugenvangieten.nl (met dank aan Henk Altling)

STRAATJE OM

*de wilg is woedend
stond bladstil te doezelen
toen kwam de storm langs*

m'

Vanuit mijn werkkamer heb ik zicht op een prachtige treurwilg en die volg ik al ruim dertig jaar door alle seizoenen heen. Als ik mijn bijna dagelijkse straatje om doe, loop ik altijd langs deze wilg. Ik geniet van het sierlijke, bijna niet bewegen, van het door de storm heen en weer zwiepen van de takken, en van de kauwtjes die dan gewoon lekker mee bewegen, alsof ze aan het schommelen zijn. De regen is nu even weg, dus snel naar buiten voor er weer een bui losbarst.

De eerste stappen buiten zie ik klein kruiskruid, met uitgebloeide bloempjes en nog knoppen. Er is geen vogel te horen, alleen de wind. Om de hoek bloeien nog enkele rimpelrozen, de meeste zitten al volop in de bottels, geelgroen, oranje, tomatenrood en een enkele is heel diep paarsrood. Dit is een lekker plantsoen vol hедера, rozen, vlier en fikse brandnetels.

Vlak voor het bruggetje over het slootje achter ons huis staat een vorstelijke plataan. Oude vruchtjes hangen er nog in, verse zijn in de maak.

Nieuw blad ontknopt nog en oud blad verkleurt al. Als je zo loopt als ik, schiet

je natuurlijk niet op, maar dat is ook niet de bedoeling. Ik ga bij de stam staan onder het bladergewelf, en luister naar het geluid van het blad, zie de vorm van de bladeren, de kleuren, het bewegen. De ondertakken hangen omlaag, sommige tot in de sloot. De takken bovenin de kroon steken een beetje schuin omhoog. Ik zie helemaal geen dieren in de plataan maar weet dat van een klein vlindertje, de plataanvouwmijnmot, misschien binnen in de bladeren, tussen de boven- en onderkant in, rupsen groeien die zich door gangen heen eten, en ook binnen die gang verpoppen. De poppen overwinteren in het afgefallen blad op de grond en in het voorjaar komen de 4-5 mm kleine vlindertjes tevoorschijn, en zijn dan 'warm oker met blinkend zilveren tekening'. Een halve eeuw geleden kwamen ze hier in het westen nog niet voor. Dat alles realiseer je je niet als je zo gewoon even staat te genieten.

In de sloot, tussen het kroos, bloeit gele plomp. Ik heb ze de afgelopen maanden geregeld op de foto gezet en zo het hele proces van knop tot vrucht gevolgd. Thuis op de computer zie ik het dan vergroot en duidelijker dan met het blote oog. Langs het voetpad kleurt de vlier zijn bessen, dat is altijd een fotomoment voor mij. Maakt niet uit hoe vaak ik dat al heb gedaan, iedere keer is het net iets anders en thuis ga ik er nog eens van nagenieten.

In de sloot kwaken eenden mij welkom, al houden ze afstand, zeker nu ik geen eten bij me heb. Eenden zijn hier altijd, soms een waterhoentje, altijd alleen. Meerkoeten zijn er meestal en geregeld drijft er een zwanenfamilie voorbij. Altijd blijf ik naar deze watervogels kijken en ze op de foto zetten, op zoek naar die ene ultieme foto. Ik loop verder langs het groot hoefblad dat al aardig aan het bruinen en verdorren is. In de grote bladeren is insectenvraat duidelijk zichtbaar. Diersporen dicht in de woonomgeving.

Het ziet er opeens weer donkergrijs uit en ik loop door naar de Leidsevaart, ook een vast onderdeel van mijn rondje. Je hebt er zo'n mooi zicht op de wolken, de rimpels van het water, de weerspiegeling van het waterpompstation. Er staat een volle bos paars bloeiende kattenstaarten aan de andere oever. Het riet wiegt soepel mee met de wind die hier altijd te voelen is. Als het stormt ga ik hier graag heen en dan verbaas ik mij over futen die in dat hard stromende water gewoon op hun plek blijven, alsof het ze totaal geen moeite kost om tegen die stroom in op hun plek te blijven drijven.

De wind door de elzenbladeren klinkt anders dan door de wilg, het klinkt droger. Ik kijk naar het plantsoen aan de andere kant van het pad, en daar staat een grote kastanje met verschillende korstmossen op de stam. Er zitten kleine, bijna ronde plakaten, grijsgroen van kleur. De verse zijn lichter en de oudere zijn donkerder van kleur en zitten meer tegen de stam aan. Die 'blaadjes' zijn wat opgekruld, dat is bij de verse niet. Er zijn ook heel kleine zachtgroene, die verspreid zitten over de hele stam.

Ik bekijk de kastanjeboom en zie nergens kastanjes hangen, wel zie ik de nieuwe knoppen voor komend jaar. Zou deze boom steriel zijn of zijn bomen dat niet? Een goederentrein

dendert langs en als die weg is en er even geen auto passeert, dan ben ik alleen met het geluid van de bladeren en hoor duidelijk de verschillen. Nooit eerder hier zo geluisterd en door dit soort ervaringen blijft het leuk steeds hetzelfde rondje te lopen, want iedere keer ontdek ik toch weer iets nieuws.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

Netwerkwandelingen in 2013

Bij deze alvast de data voor 2013, zodat jullie ze in je agenda kunnen zetten. Locatie en evt. thema worden per wandeling ruim van te voren per mail aangekondigd.

Zondag 24/2, zaterdag 25/5, zondag 25/8, zaterdag 2/11.

We hopen jullie te zien!!

Elvira Sanders, Yvonne Roep en Bertine Hagmeijer

Onze werkgroep Promotie en Publiciteit zoekt een coördinator

Het gaat om een functie op vrijwillige basis met een tijdsbeslag van 4 dagen per maand.

Taak: Het uitdragen van het PR- en promotiebeleid van IVN algemeen en van afdeling Zuid- Kennemerland in het bijzonder. En het zo nodig bijstellen ervan. Een en ander in periodiek overleg met leden van de werkgroep en het bestuur. Ook neemt de coördinator deel aan het periodieke Coördinatoren-overleg.

De promotiewerkgroep bestaat uit een 6-tal vrijwilligers die respectievelijk perscontacten onderhouden, de IVN-website beheren, een 14-daagse nieuwsbrief produceren, 4x per jaar excursiefolders en -flyers organiseren, 3 x per jaar informatie aanleveren voor het verenigingsblad De Toorts en de Groene winkel bemannen.

Vereisten: Kennis en ervaring op het vlak van PR en Promotie, zowel intern als extern gericht.

Vanuit het bestuur is Leen Parlevliet het aanspreekpunt voor de coördinator. Informatie over deze vacature is ook bij hem te verkrijgen: lparle@worldonline.nl

Activiteitenprogramma Najaar-winter 2012 IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

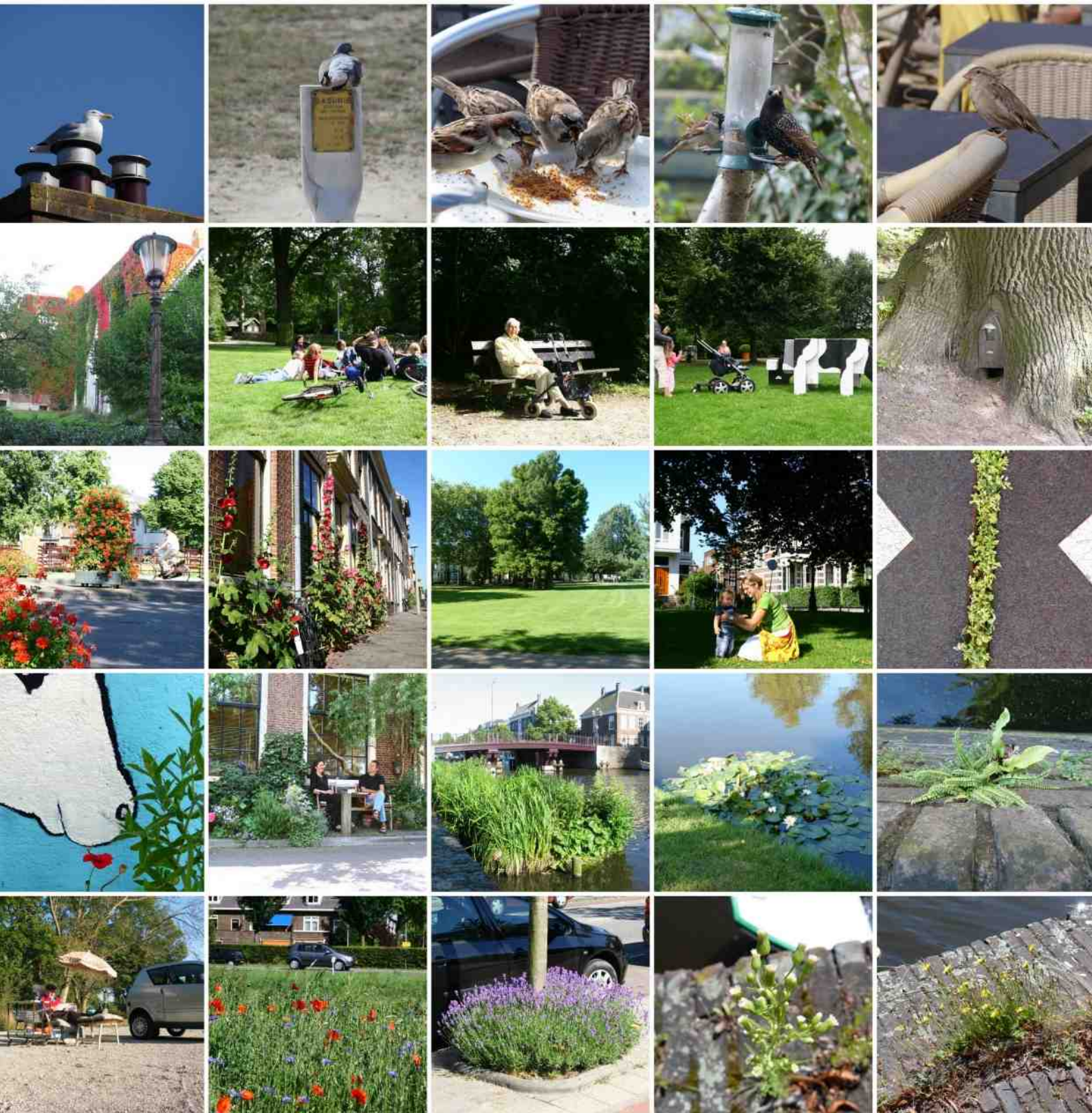
- Woensdag 3 oktober 20.00–21.30 uur **Paddenstoelenlezing (tevens opfriscursus paddenstoelendag)** NME Ter Kleef
- Zondag 7 oktober, 8.00–11.00 uur **Vogeltrek van 't Kopje van Bloemendaal** Koningin Wilhelminatoren
- Zondag 7 oktober, 10.30–16.00 uur **Jaarlijkse Paddenstoelendag Landgoed Elswout** Kom op de fiets a.u.b.
- Zondag 14 oktober, 8.00–10.30 uur **Trekvoegelexcursie Hekslootpolder** vertrek hoek Spaarndamseweg-Vondelweg Haarlem
- Zaterdag 20 oktober, 9.30–15.30 uur **Natuurwerkdag** Verzamelen Zandwaaier.
- Aanmelden via www.np-zuidkennemerland.nl of 023-5411123
- Zondag 21 oktober, 10.30–16.00 uur **Paddenstoelendag Linnaeushof** Bennebroek
- Zondag 21 oktober, 16.00–17.30 uur **Wilde Herfstexcursie (6-12 jaar)** AWD Zandvoortselaan
- Zaterdag 3 november, 9.30–15.30 uur **Natuurwerkdag** Verzamelen houtzaagmolen De Eenhoorn Schalkwijk. Aanmelden via www.ivn.nl/zuidkennemerland
- Zondag 4 november, 11.00–12.30 uur **Paddenstoelenexcursie Wandelbos Groenendaal** Infopaneel P restaurant
- Zondag 11 november, 14.00–16.00 uur **Monumentale bomen op de Begraafplaats** Kleverlaan
- Zaterdag 17 november, 12.30–14.00 uur **Strandexcursie Zuidpier IJmuiden** Aanmelden via www.np-zuidkennemerland.nl
- Zondag 9 december, 13.00–14.30 uur **Winter in Holland's Duinen** AWD De Oase
- Zaterdag 15 december, 09.30–15.00 uur **Natuurwerkdag** Verzamelen Australiëhavenweg.
- Aanmelden via www.ivn.nl/zuidkennemerland
- Zondag 23 december, 13.00–15.00 uur **Kerst- en wintergroenexcursie Landgoed Velserbeek** 'Theeschenkerij'
- Woensdag 26 december (Tweede Kerstdag), 13.00–14.30 uur **Kerstwandeling** AWD De Oase.
- Aanmelden via ivnzk.kerstwandeling@gmail.com
- Zaterdag in januari 2013, 11.00–12.30 uur **Wintergasten in de Amsterdamse Waterleidingduinen** Ingang De Oase
- Zondag in januari, 13.00 – 15.00 uur **Excursie door Boschbeek/Spaarnberg, in de oude duinen van Santpoort**
- Zondag in februari, 11.00 – 12.30 uur **Dierensporen** **en Vogels Koningshof**
- Voor de activiteiten in 2013 staan de datums nog niet vast. Zie tegen die tijd op de website.

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven.

= fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen

Foto's rond het thema "Natuur in de stad" van Ok Overbeek, Ronald van Zon, Linda Hartgring en Marisca van der Eem.